

Preklopna vezja

4. poglavje: Kombinacijska vezja

Kombinacijska vezja

Gradniki nizke, srednje in visoke stopnje integracije

- **kombinacijsko vezje** (*angl. combinational logic circuit*): vezje, katerega izhodi so Booleove funkcije Booleovih vhodnih spremenljivk
- kombinacijska vezja so sestavljena iz logičnih vrat (AND, OR, XOR, NAND, NOR, NXOR, ...), ki smo jih spoznali v prejšnjem poglavju
- integrirana vezja (čipi), ki vsebujejo le nekaj takšnih vrat (t.j. nekaj deset tranzistorjev), so **gradniki nizke stopnje integracije** (*angl. Small Scale Integration (SSI) circuits*)

Kombinacijska vezja

Gradniki nizke, srednje in visoke stopnje integracije

- v tem poglavju bomo spoznali tipične gradnike **srednje stopnje integracije** (*angl. Medium Scale Integration (MSI)*), ki vsebujejo nekaj deset logičnih vrat (nekaj sto tranzistorjev):
 - **kodirnike** in **dekodirnike**,
 - **multipleksorje** in **demultipleksorje**,
 - **primerjalnike** in **seštevalnike**,
 - **aritmetično-logične enote (ALU)**
- v prihodnjem poglavju pa bomo govorili o tipičnih gradnikih **visoke stopnje integracije** (*angl. Large Scale Integration (LSI)*), ki vsebujejo nekaj sto do nekaj tisoč vrat (nekaj tisoč do nekaj deset tisoč tranzistorjev); danes so tipični predstavniki preprosta programirljiva vezja (**PROM, EPROM, EEPROM, PAL, PLA, ...**)

Kombinacijska vezja

Gradniki nizke, srednje in visoke stopnje integracije

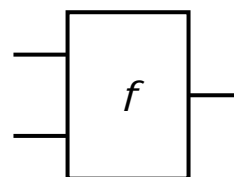
- izraze "nizka", "srednja" in "visoka stopnja integracije" (SSI, MSI, LSI) danes uporabljamo kot sinonime za vezja z nekaj, nekaj deset in nekaj sto do nekaj tisoč logičnimi vrati, njihov dobesedni pomen pa ne odraža več dejanskega stanja, saj sodobna integrirana vezja vsebujejo milijone takšnih vrat
- vezja SSI so bila vrhunec tehnologije od konca 1950ih do sredine 1960ih, vezja MSI od konca 1960ih do začetka 1970ih, vezja LSI, med katerimi so bili že prvi mikroprocesorji in bralno-pisalni pomnilniki, pa od sredine do konca 1970ih
- v začetku 1980ih so prišla na trg prva vezja **zelo visoke stopnje integracije** (angl. **Very Large Scale Integration (VLSI)**), ta izraz pa se še danes uporablja za vsa vezja z več kot deset tisoč vrati oziroma več kot sto tisoč tranzistorji

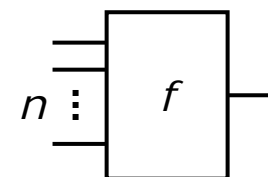
Kombinacijska vezja

Vezja z več vhodi in izhodi

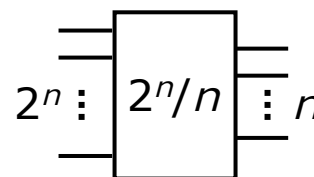
- logična vrata – kombinacijsko vezje z dvema ali več vhodi in enim izhodom:
- **kodirniki** in **dekodirniki** – tudi izhodov je več:
- **multipleksorji** in **demultipleksorji** – dve vrsti vhodov, **podatkovni** in **izbirni (naslovnji)**:

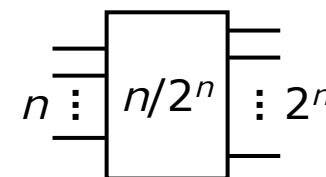
dvovhodna vrata

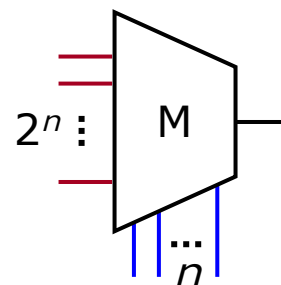
večvhodna vrata

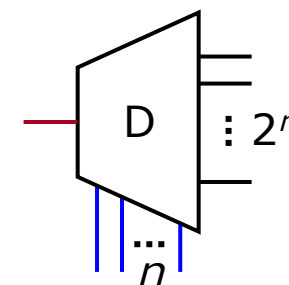
kodirnik

dekodirnik

multipleksor

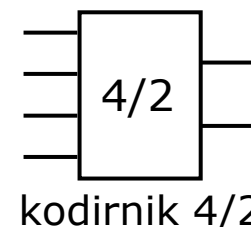
demultipleksor

Kombinacijska vezja

Kodirniki

- izhod kodirnika $2^n/n$ je koda (binarna, BCD, ...)
naslova (številke) vhoda, na katerem je enica
- najpreprostejša različica: **binarni kodirnik 4/2**
($n=2$, izhod v binarni kodi)

x_0	x_1	x_2	x_3	y_0	y_1
1	0	0	0	0	0
0	1	0	0	0	1
0	0	1	0	1	0
0	0	0	1	1	1

to je nepopolna pravilnostna
tabela; vezje na njeni osnovi

$$y_0 = x_2 + x_3 ; \quad y_1 = x_1 + x_3$$

bo delovalo pravilno le, če bo
enica vedno le na natanko
enem vhodu

- tabelo lahko razširimo z določitvijo izhodov pri
preostalih vhodnih kombinacijah, ali pa vhomom
določimo **prioriteto** (X = 0 ali 1, ni pomembno)

x_0	x_1	x_2	x_3	y_0	y_1
1	X	X	X	0	0
0	1	X	X	0	1
0	0	1	X	1	0
0	0	0	1	1	1

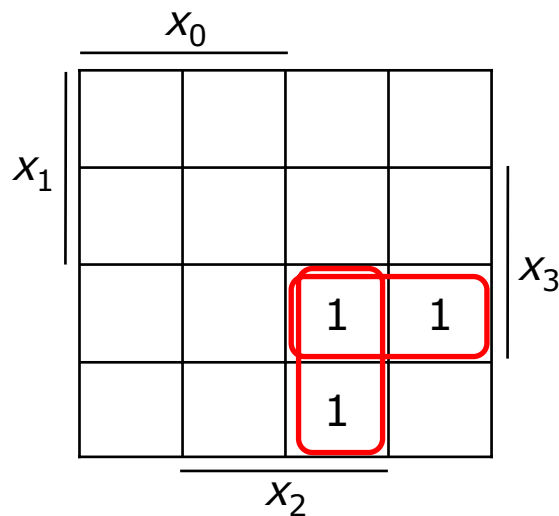
najvišja prioriteta

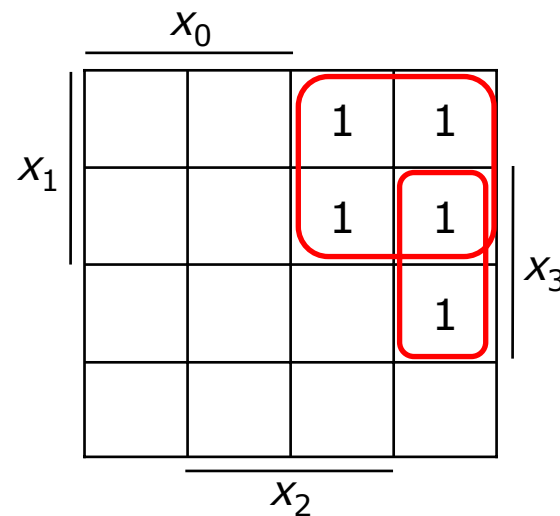
Kombinacijska vezja

Kodirniki

x_0	x_1	x_2	x_3	y_0	y_1
1	X	X	X	0	0
0	1	X	X	0	1
0	0	1	X	1	0
0	0	0	1	1	1

$$y_0 = \bar{x}_0 \bar{x}_1 x_2 + \bar{x}_0 \bar{x}_1 x_3$$

$$y_1 = \bar{x}_0 x_1 + \bar{x}_0 \bar{x}_2 x_3$$

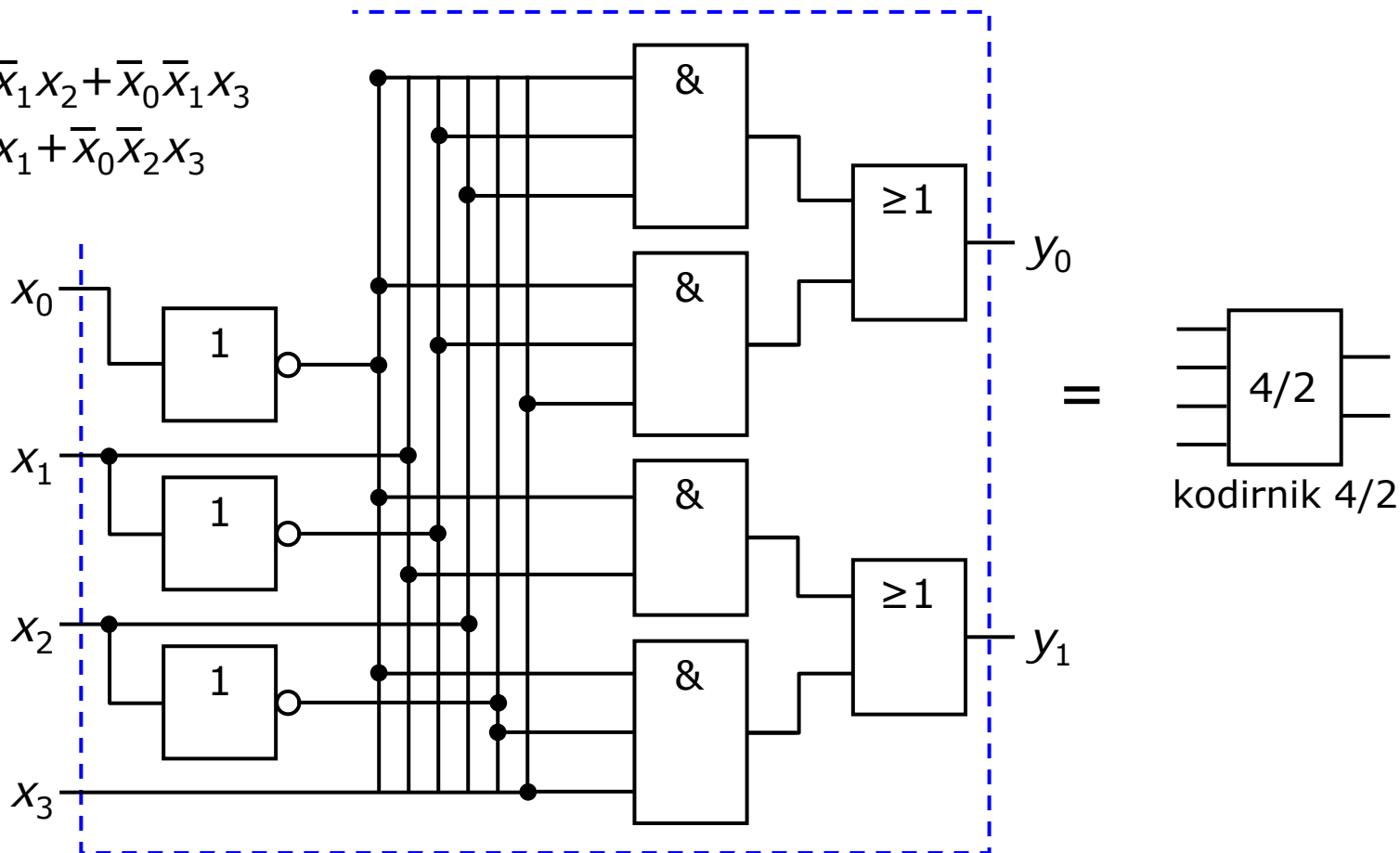

Kombinacijska vezja

Kodirniki

$$y_0 = \bar{x}_0 \bar{x}_1 x_2 + \bar{x}_0 \bar{x}_1 x_3$$

$$y_1 = \bar{x}_0 x_1 + \bar{x}_0 \bar{x}_2 x_3$$

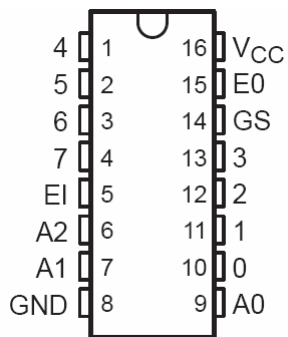
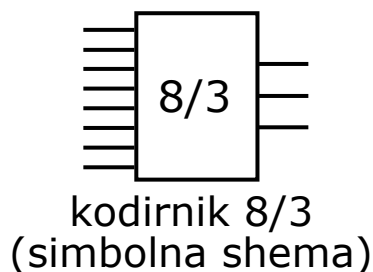

Kombinacijska vezja

Kodirniki

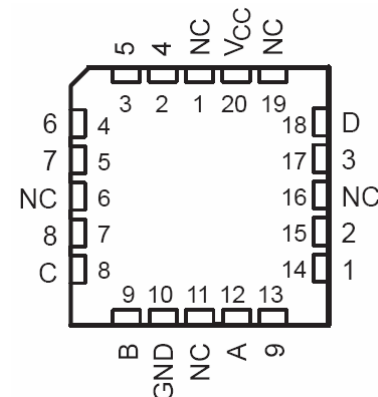
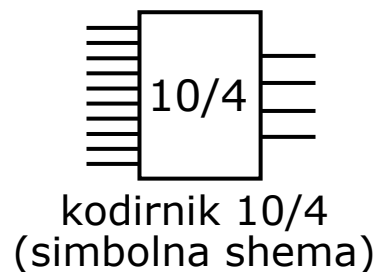
Primeri standardnih kodirnikov:

- **binarni kodirnik 8/3**
($n = 3$, izhod v binarni kodi)

binarni kodirnik 8/3
SN74LS148-NS
(Texas Instruments)

- **BCD kodirnik 10/4**
($n = 4$, izhod v BCD kodi, zato le 10 namesto 16 vhodov)

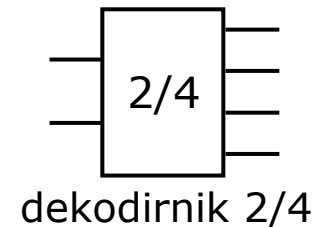
BCD kodirnik 10/4
SN54LS148-FK
(Texas Instruments)

Kombinacijska vezja

Dekodirniki

- izhod dekodirnika $n/2^n$ ima enico na mestu, katerega naslov (številka) ustreza vrednosti kode (binarne, BCD, ...) na vhodu
- preprost primer: **binarni dekodirnik 2/4** ($n = 2$, vhod v binarni kodi)

x_0	x_1	y_0	y_1	y_2	y_3
0	0	1	0	0	0
0	1	0	1	0	0
1	0	0	0	1	0
1	1	0	0	0	1

} tokrat je pravilnostna tabela popolna, določanje prioritete zato ni potrebno, iz tabele pa hitro razberemo

$$y_0 = \bar{x}_0 \bar{x}_1$$

$$y_1 = \bar{x}_0 x_1$$

$$y_2 = x_0 \bar{x}_1$$

$$y_3 = x_0 x_1$$

Kombinacijska vezja

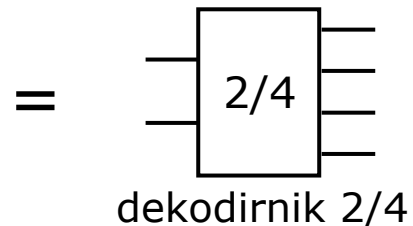
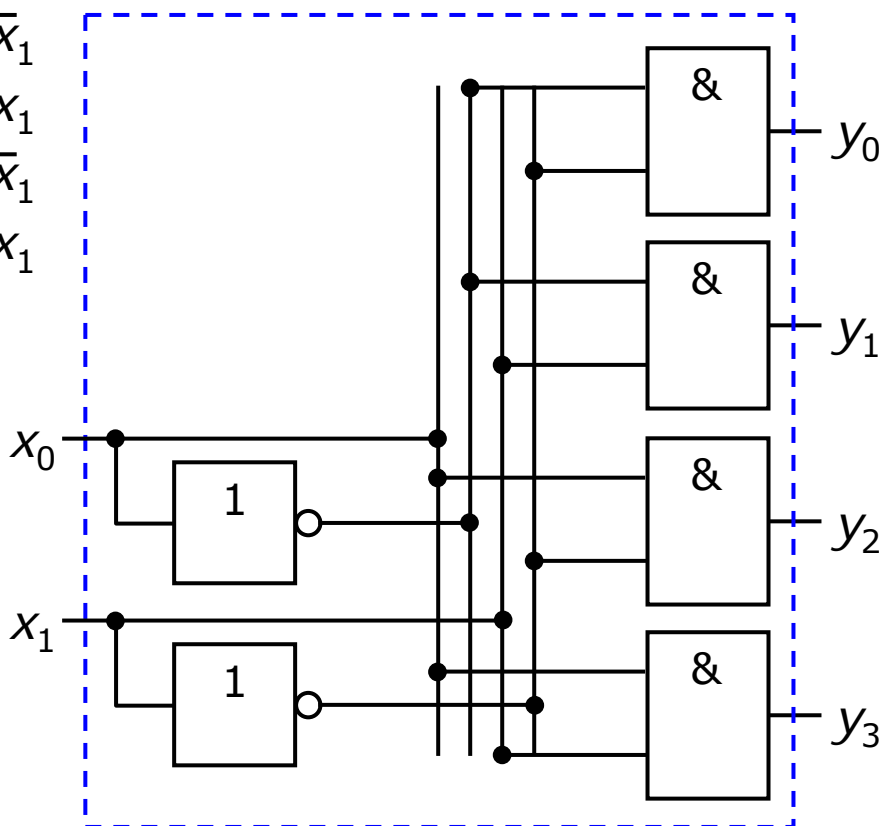
Dekodirniki

$$y_0 = \bar{x}_0 \bar{x}_1$$

$$y_1 = \bar{x}_0 x_1$$

$$y_2 = x_0 \bar{x}_1$$

$$y_3 = x_0 x_1$$

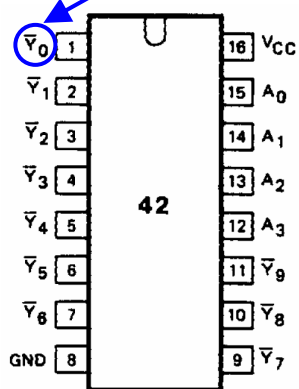
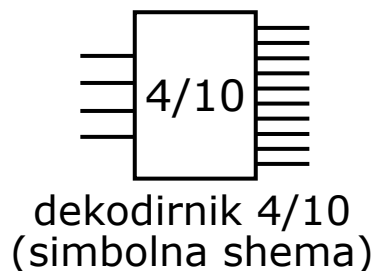
Kombinacijska vezja

Dekodirniki

negacija izhoda pove, da dekodirnik na aktivnem izhodu generira ničlo, na neaktivnih pa enice

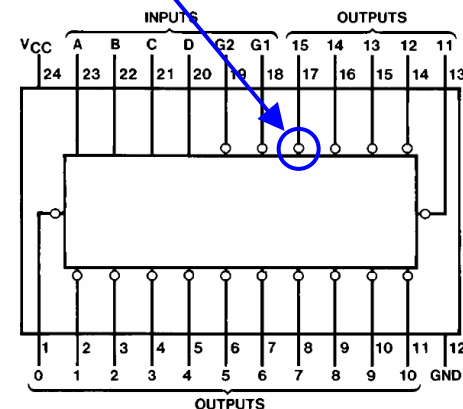
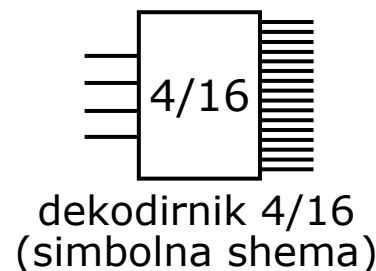
Primeri standardnih dekodirnikov:

- **dekodirnik 4/10**
(iz BCD kode)

BCD dekodirnik 4/10
74HC42
(Philips Semiconductors)

- **dekodirnik 4/16**
(iz binarne kode)

binarni dekodirnik 4/16
DM74154N
(National Semiconductor)

Kombinacijska vezja

Pozitivna in negativna logika

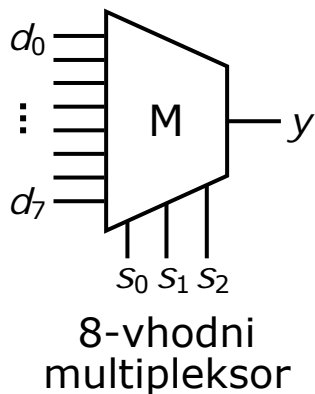
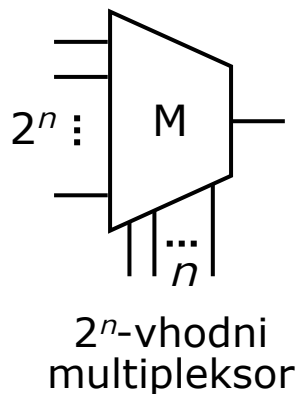
- če v integriranem vezju logični enici ustreza višja, logični ničli pa nižja napetost (npr. 1 = +5V, 0 = 0V), pravimo, da gre za **vezje s pozitivno logiko**
- če v integriranem vezju logični enici ustreza nižja, logični ničli pa višja napetost (npr. 1 = 0V, 0 = +5V), pa gre za **vezje z negativno logiko**
- poglavitni vzrok za uporabo negativne logike je možnost gradnje vezja z manjšim številom vrat in/ali s hitrejšimi vrati
- prototipa kodirnika 4/2 in dekodirnika 2/4, ki smo ju obravnavali, smo zapisali v DNO in izvedli z vrati AND in OR; dejanske izvedbe pretežno uporabljajo vrata NAND in/ali NOR, ki tudi pogosto delujejo hitreje v negativni logiki kot v pozitivni

Kombinacijska vezja

Multipleksorji

- multipleksor ima 2^n podatkovnih in n izbirnih vhodov ter en izhod
- na izhodu je vrednost tistega podatkovnega vhoda (Booleove spremenljivke), katerega naslov je zapisan na izbirnih vhodih

s_0	s_1	s_2	y
0	0	0	d_0
0	0	1	d_1
0	1	0	d_2
0	1	1	d_3
1	0	0	d_4
1	0	1	d_5
1	1	0	d_6
1	1	1	d_7

$$\begin{aligned} y &= \bar{s}_0 \bar{s}_1 \bar{s}_2 d_0 + \bar{s}_0 \bar{s}_1 s_2 d_1 \\ &+ \bar{s}_0 s_1 \bar{s}_2 d_2 + \bar{s}_0 s_1 s_2 d_3 \\ &+ s_0 \bar{s}_1 \bar{s}_2 d_4 + s_0 \bar{s}_1 s_2 d_5 \\ &+ s_0 s_1 \bar{s}_2 d_6 + s_0 s_1 s_2 d_7 \\ &= m_0 d_0 + m_1 d_1 + \dots + m_7 d_7 \end{aligned}$$

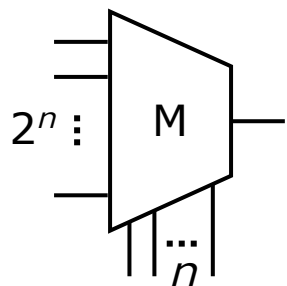

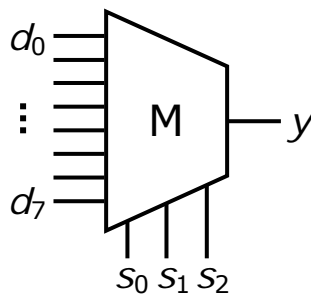
Kombinacijska vezja

Multiplesorji

- multiplesor ima 2^n podatkovnih in n izbirnih vhodov ter en izhod
- na izhodu je vrednost tistega podatkovnega vhoda (Booleove spremenljivke), katerega naslov je zapisan na izbirnih vhodih

2^n -vhodni
multiplesor

8-vhodni
multiplesor

s_0	s_1	s_2	y
0	0	0	d_0
0	0	1	d_1
0	1	0	d_2
0	1	1	d_3
1	0	0	d_4
1	0	1	d_5
1	1	0	d_6
1	1	1	d_7

$$\begin{aligned} y &= \bar{s}_0 \bar{s}_1 \bar{s}_2 d_0 + \bar{s}_0 \bar{s}_1 s_2 d_1 \\ &+ \bar{s}_0 s_1 \bar{s}_2 d_2 + \bar{s}_0 s_1 s_2 d_3 \\ &+ s_0 \bar{s}_1 \bar{s}_2 d_4 + s_0 \bar{s}_1 s_2 d_5 \\ &+ s_0 s_1 \bar{s}_2 d_6 + s_0 s_1 s_2 d_7 \\ &= m_0 d_0 + m_1 d_1 + \dots + m_7 d_7 \end{aligned}$$

$$y = \underline{m} \Sigma \& \underline{d}$$

vektorski zapis
(enačba)
multiplesorja

Kombinacijska vezja

Multipleksorji

s_0	s_1	y
0	0	d_0
0	1	d_1
1	0	d_2
1	1	d_3

$$\begin{aligned} y &= \bar{s}_0 \bar{s}_1 d_0 + \bar{s}_0 s_1 d_1 + s_0 \bar{s}_1 d_2 + s_0 s_1 d_3 \quad (\text{primerno za izvedbo AND-OR}) \\ &= \overline{\overline{\bar{s}_0 \bar{s}_1 d_0}} + \overline{\overline{\bar{s}_0 s_1 d_1}} + \overline{\overline{s_0 \bar{s}_1 d_2}} + \overline{\overline{s_0 s_1 d_3}} \\ &= \overline{\bar{s}_0 \bar{s}_1 d_0} \cdot \overline{\bar{s}_0 s_1 d_1} \cdot \overline{s_0 \bar{s}_1 d_2} \cdot \overline{s_0 s_1 d_3} \\ &= \uparrow(\uparrow(\bar{s}_0, \bar{s}_1, d_0), \uparrow(\bar{s}_0, s_1, d_1), \uparrow(s_0, \bar{s}_1, d_2), \uparrow(s_0, s_1, d_3)) \\ &\quad (\text{primerno za izvedbo NAND-NAND}) \end{aligned}$$

- za vajo izrišite simbolne sheme 4-vhodnega multipleksorja:
 - v izvedbi z negatorji ter vrati AND in OR
 - v izvedbi z negatorji ter vrati NAND
 - v izvedbi samo z vrati NAND

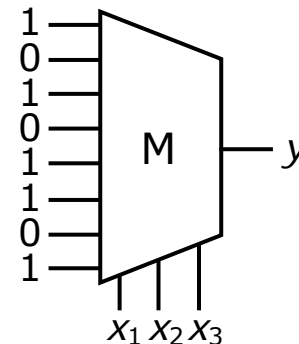

Kombinacijska vezja

Multipleksorji

- z multipleksorjem lahko realiziramo poljubno preklopno funkcijo:
 - **trivialna realizacija:** za $y = f(x_1, x_2, \dots, x_n)$ uporabimo 2^n -vhodni multipleksor; na izbirne vhode pripeljemo spremenljivke, na podatkovne pa konstante iz izhodnega stolpca pravilnostne tabele

x_1	x_2	x_3	y
0	0	0	1
0	0	1	0
0	1	0	1
0	1	1	0
1	0	0	1
1	0	1	1
1	1	0	0
1	1	1	1

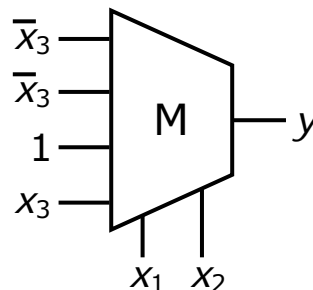
Kombinacijska vezja

Multipleksorji

- z multipleksorjem lahko realiziramo poljubno preklopno funkcijo:
 - **netrivialna realizacija:** uporabimo manjši multipleksor;
na izbirne vhode pripeljemo nekaj spremenljivk, na podatkovne pa preostale spremenljivke, njihove funkcije in/ali konstante

x_1	x_2	x_3	y
0	0	0	1
0	0	1	0
0	1	0	1
0	1	1	0
1	0	0	1
1	0	1	1
1	1	0	0
1	1	1	1

$$\begin{aligned}y &= \bar{x}_1\bar{x}_2\bar{x}_3 + \bar{x}_1x_2\bar{x}_3 + x_1\bar{x}_2\bar{x}_3 + x_1\bar{x}_2x_3 + x_1x_2x_3 \\ &= \bar{x}_1\bar{x}_2\bar{x}_3 + \bar{x}_1x_2\bar{x}_3 + x_1\bar{x}_2(\bar{x}_3 + x_3) + x_1x_2x_3 \\ &= \bar{x}_1\bar{x}_2(\bar{x}_3) + \bar{x}_1x_2(\bar{x}_3) + x_1\bar{x}_2(1) + x_1x_2(x_3)\end{aligned}$$

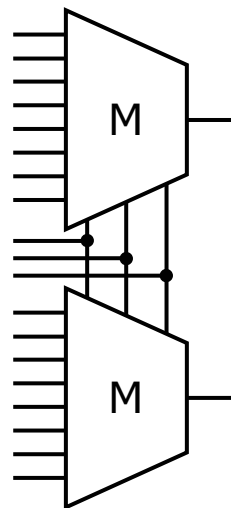
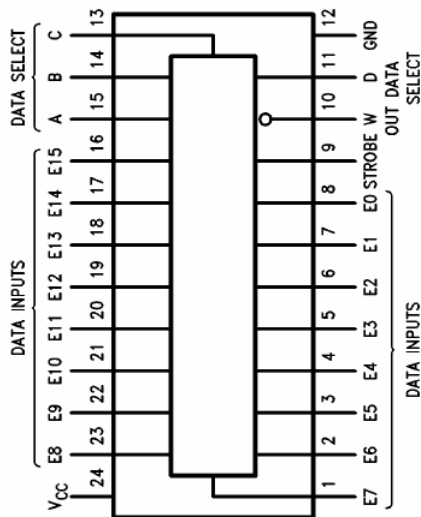
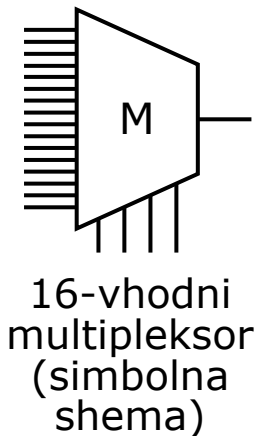

Kombinacijska vezja

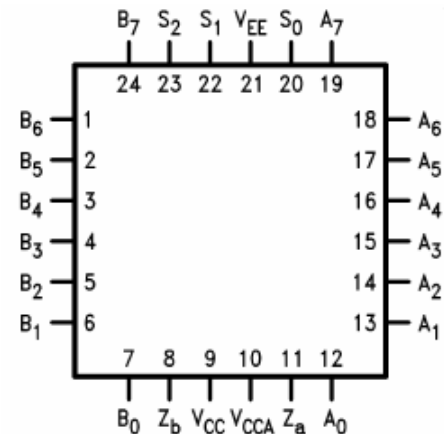
Multiplesorji

Primeri standardnih multiplesorjev:

- **16-vhodni multiplesor**
- **dvojni 8-vhodni multiplesor** (dva 8-vhodna, skupni izbirni vh.)

dvojni 8-vhodni multiplesor (simbolna shema)

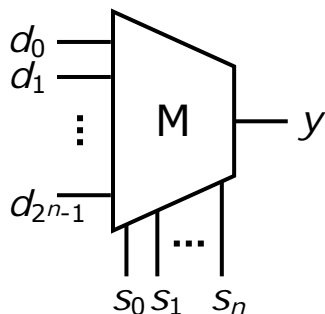
dvojni 8-vhodni MUX
100363-CPK
(National Semiconductor)

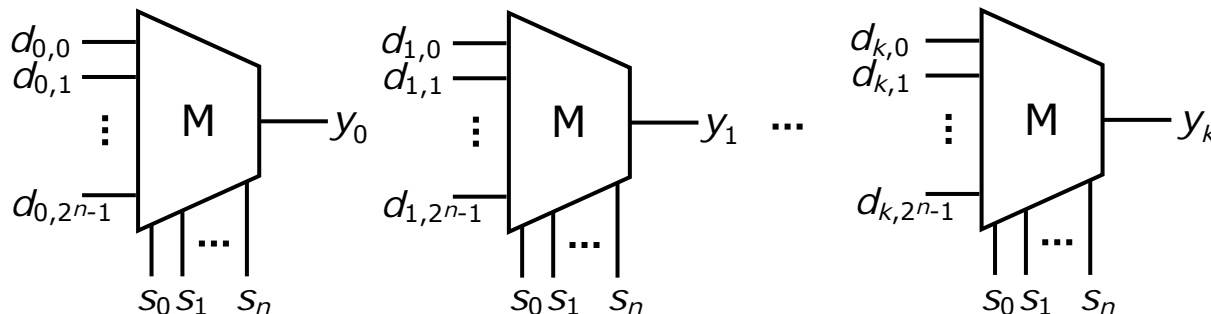
Kombinacijska vezja

Multiplexorji

- dvojni multiplexor je najpreprostejši primer splošnejšega **vektorskega multiplexorja**; navadnemu multiplexorju v takšni terminologiji pravimo **skalarni multiplexor**

2^n -vhodni
skalarni
multiplexor

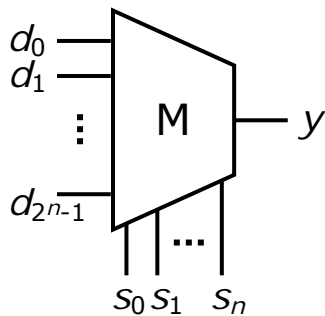
k 2^n -vhodnih skalarnih multiplexorjev
s skupnimi izbirnimi vhodi

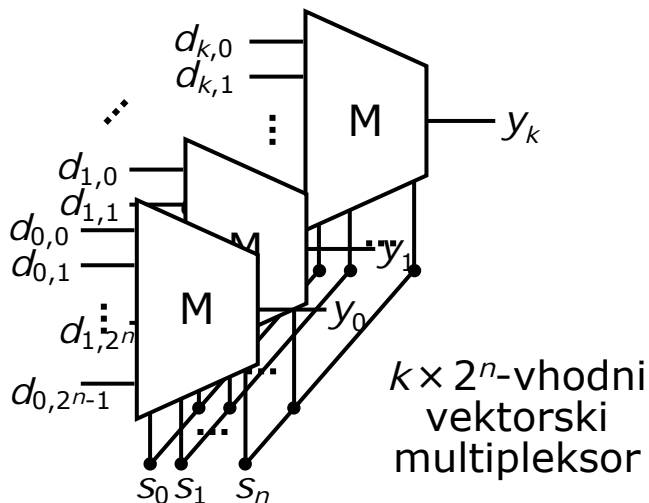
Kombinacijska vezja

Multipleksorji

- dvojni multipleksor je najpreprostejši primer splošnejšega **vektorskega multipleksorja**; navadnemu multipleksorju v takšni terminologiji pravimo **skalarni multipleksor**

2^n -vhodni
skalarni
multipleksor

$k \times 2^n$ -vhodni
vektorski
multipleksor

s_0	s_1	\dots	s_n	y_0	y_1	\dots	y_k
0	0	\dots	0	$d_{0,0}$	$d_{1,0}$	\dots	$d_{k,0}$
0	0	\dots	1	$d_{0,1}$	$d_{1,1}$	\dots	$d_{k,1}$
0	0	\dots	0	$d_{0,2}$	$d_{1,2}$	\dots	$d_{k,2}$
\vdots	\vdots	\vdots	\vdots	\vdots	\vdots	\vdots	\vdots
1	1	\dots	1	$d_{0,2^n-1}$	$d_{1,2^n-1}$	\dots	$d_{k,2^n-1}$

Kombinacijska vezja

Multipleksorji

- dvojni multipleksor je najpreprostejši primer splošnejšega **vektorskega multipleksorja**; navadnemu multipleksorju v takšni terminologiji pravimo **skalarni multipleksor**

s_0	s_1	...	s_n	y_0	y_1	...	y_k
0	0	...	0	$d_{0,0}$	$d_{1,0}$	...	$d_{k,0}$
0	0	...	1	$d_{0,1}$	$d_{1,1}$	...	$d_{k,1}$
0	0	...	0	$d_{0,2}$	$d_{1,2}$	...	$d_{k,2}$
⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮
1	1	...	1	$d_{0,2^n-1}$	$d_{1,2^n-1}$	...	$d_{k,2^n-1}$

$$\begin{aligned}y_0 &= m_0 d_{0,0} + m_1 d_{0,1} + \dots + m_{2^n-1} d_{0,2^n-1} \\y_1 &= m_0 d_{1,0} + m_1 d_{1,1} + \dots + m_{2^n-1} d_{1,2^n-1} \\y_2 &= m_0 d_{2,0} + m_1 d_{2,1} + \dots + m_{2^n-1} d_{2,2^n-1} \\&\vdots \\y_k &= m_0 d_{k,0} + m_1 d_{k,1} + \dots + m_{2^n-1} d_{k,2^n-1}\end{aligned}$$

Kombinacijska vezja

Multipleksorji

- dvojni multipleksor je najpreprostejši primer splošnejšega **vektorskega multipleksorja**; navadnemu multipleksorju v takšni terminologiji pravimo **skalarni multipleksor**

s_0	s_1	...	s_n	y_0	y_1	...	y_k
0	0	...	0	$d_{0,0}$	$d_{1,0}$	...	$d_{k,0}$
0	0	...	1	$d_{0,1}$	$d_{1,1}$	...	$d_{k,1}$
0	0	...	0	$d_{0,2}$	$d_{1,2}$	...	$d_{k,2}$
\vdots	\vdots	\vdots	\vdots	\vdots	\vdots	\vdots	\vdots
1	1	...	1	$d_{0,2^{n-1}}$	$d_{1,2^{n-1}}$	...	$d_{k,2^{n-1}}$

$$y_0 = m_0 d_{0,0} + m_1 d_{0,1} + \dots + m_{2^{n-1}} d_{0,2^{n-1}}$$

$$y_1 = m_0 d_{1,0} + m_1 d_{1,1} + \dots + m_{2^{n-1}} d_{1,2^{n-1}}$$

$$y_2 = m_0 d_{2,0} + m_1 d_{2,1} + \dots + m_{2^{n-1}} d_{2,2^{n-1}}$$

\vdots

$$y_k = m_0 d_{k,0} + m_1 d_{k,1} + \dots + m_{2^{n-1}} d_{k,2^{n-1}}$$

$$\underline{y} = \underline{m} \Sigma \underline{D}$$

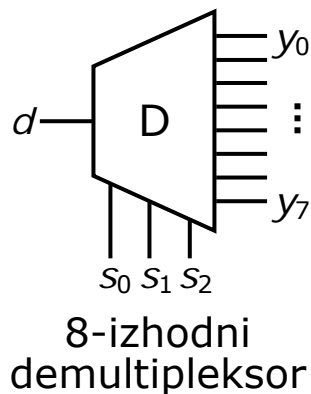
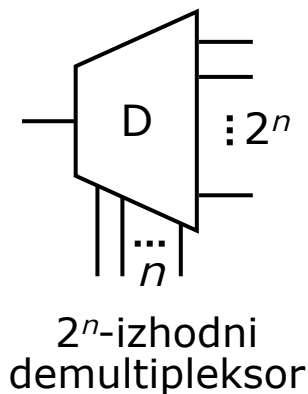
matrični zapis
(enačba)
vektorskega
multipleksorja

Kombinacijska vezja

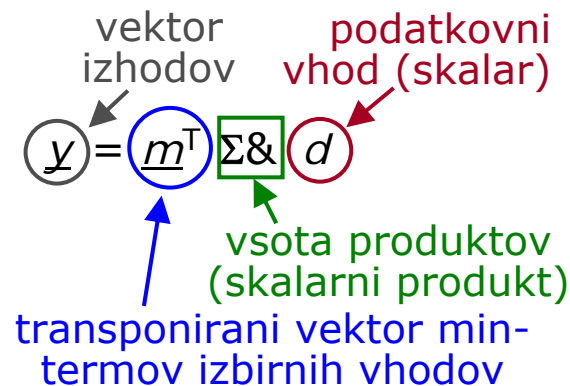
Demultipleksorji

- demultipleksor ima en podatkovni in n izbirnih vhodov ter 2^n izhodov
- vrednost podatkovnega vhoda se prenese na tisti izhod, katerega naslov je zapisan na izbirnih vhodih

s_0	s_1	s_2	y_0	y_1	...	y_7
0	0	0	d	0	...	0
0	0	1	0	d	...	0
0	1	0	0	0	...	0
0	1	1	0	0	...	0
1	0	0	0	0	...	0
1	0	1	0	0	...	0
1	1	0	0	0	...	0
1	1	1	0	0	...	d

$$y_0 = \bar{s}_0 \bar{s}_1 \bar{s}_2 d = m_0 d$$
$$y_1 = \bar{s}_0 \bar{s}_1 s_2 d = m_1 d$$
$$\vdots$$
$$y_7 = s_0 s_1 s_2 d = m_7 d$$

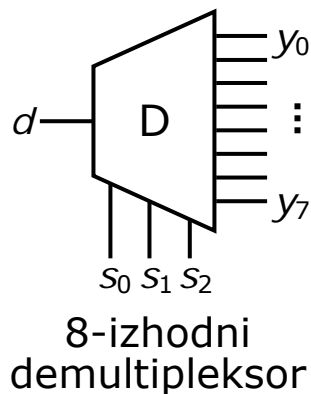
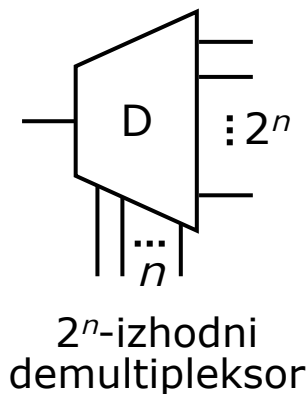

Kombinacijska vezja

Demultipleksorji

- demultipleksor ima en podatkovni in n izbirnih vhodov ter 2^n izhodov
- vrednost podatkovnega vhoda se prenese na tisti izhod, katerega naslov je zapisan na izbirnih vhodih

s_0	s_1	s_2	y_0	y_1	...	y_7
0	0	0	d	0	...	0
0	0	1	0	d	...	0
0	1	0	0	0	...	0
0	1	1	0	0	...	0
1	0	0	0	0	...	0
1	0	1	0	0	...	0
1	1	0	0	0	...	0
1	1	1	0	0	...	d

$$y_0 = \bar{s}_0 \bar{s}_1 \bar{s}_2 d = m_0 d$$
$$y_1 = \bar{s}_0 \bar{s}_1 s_2 d = m_1 d$$
$$\vdots$$
$$y_7 = s_0 s_1 s_2 d = m_7 d$$

$$y = \underline{m}^T \Sigma \& d$$

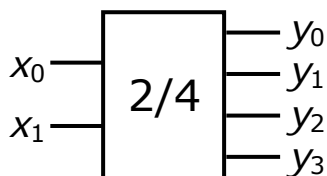
vektorski zapis
(enačba)
demultipleksorja

Kombinacijska vezja

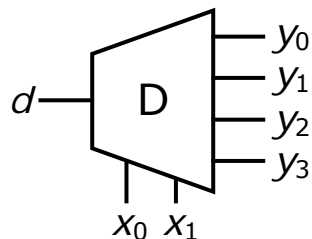
Demultipleksorji

- če 2^n -izhodnemu demultipleksorju na podatkovni vhod vežemo enico, dobimo dekodirnik $n/2^n$

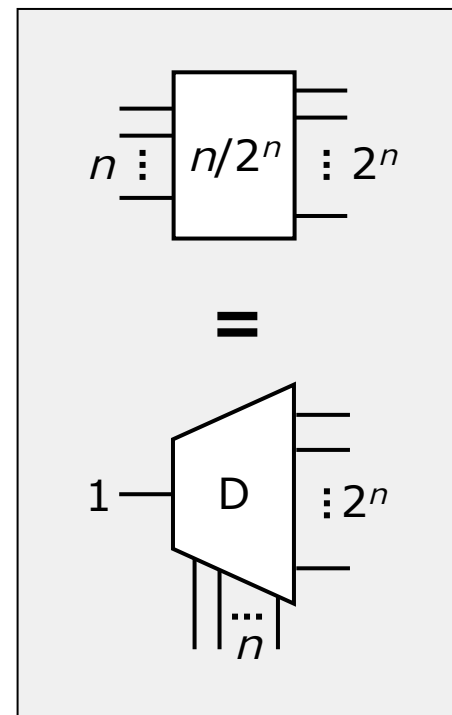
x_0	x_1	y_0	y_1	y_2	y_3
0	0	1	0	0	0
0	1	0	1	0	0
1	0	0	0	1	0
1	1	0	0	0	1

dekodirnik 2/4 s
pravilnostno tabelo

x_0	x_1	y_0	y_1	y_2	y_3
0	0	d	0	0	0
0	1	0	d	0	0
1	0	0	0	d	0
1	1	0	0	0	d

2^n -izh. demultipleksor s
pravilnostno tabelo

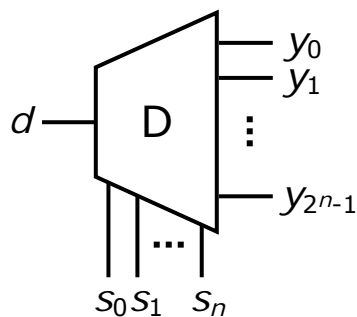

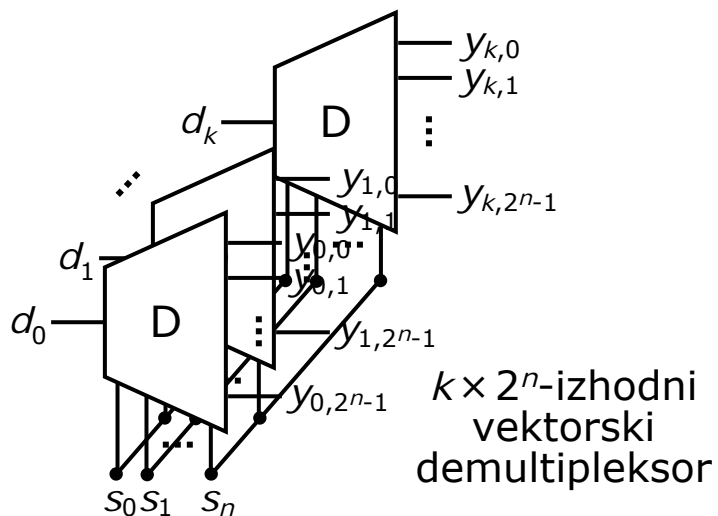
Kombinacijska vezja

Demultipleksorji

- več enakih demultipleksorjev s skupnimi izbirnimi vhodi lahko obravnavamo kot **vektorski demultipleksor**; navadni demultipleksor je v takšni terminologiji **skalarni demultipleksor**

2^n -izhodni
skalarni
demultipleksor

$k \times 2^n$ -izhodni
vektorski
demultipleksor

$$\underline{Y} = \underline{m}^T \Sigma \underline{d}$$

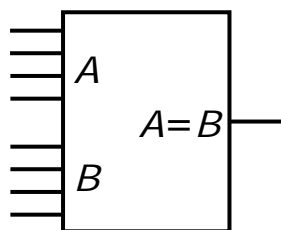
matrični zapis
(enačba)
vektorskega
demultipleksorja

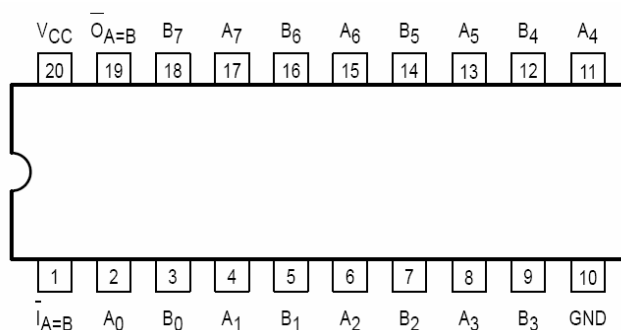
Kombinacijska vezja

Primerjalniki (komparatorji)

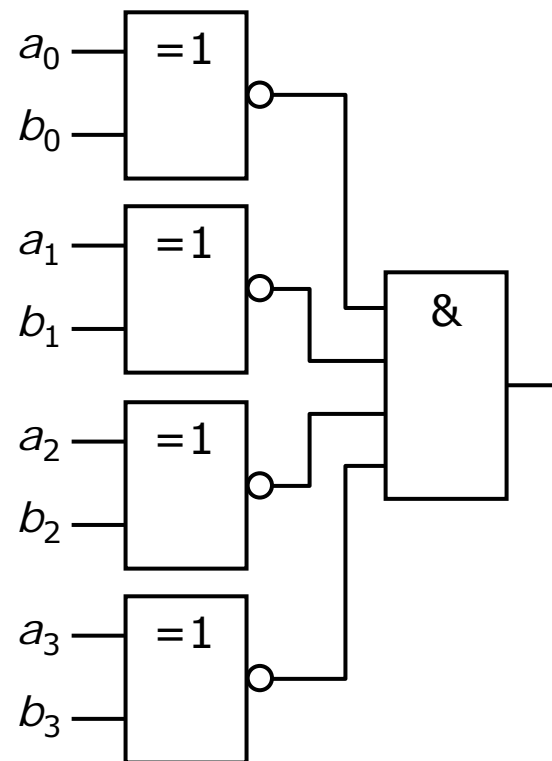
- n -bitni **primerjalnik enakosti** (*angl. identity comparator*) ima dva n -bitna (= vektorska) vhoda in en izhod, ki pove, ali sta števili na obeh vhodih enaki (t.j. ali so vsi istoležni biti obeh vходов enaki):

4-bitni primerjalnik enakosti (simbolna shema)

8-bitni primerjalnik enakosti MC74AC521 (Motorola)

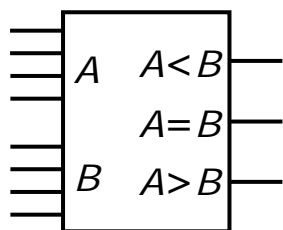
izvedba 4-bitnega primerjalnika enakosti z vrati NXOR in AND

Kombinacijska vezja

Primerjalniki (komparatorji)

- n -bitni **primerjalnik velikosti** (*angl. magnitude comparator*) ima dva n -bitna vhoda in tri izhode, ki odražajo razmerje velikosti števil na vloh:

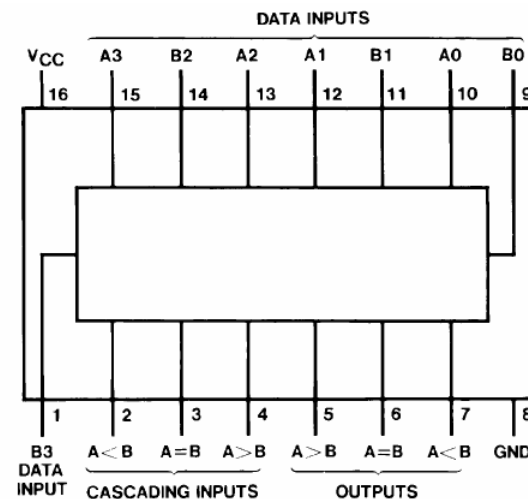

4-bitni primerjalnik velikosti (simbolna shema)

$$(A < B) = \bar{a}_3 b_3 + \overline{(a_3 \oplus b_3)} \bar{a}_2 b_2 + \overline{(a_3 \oplus b_3)} \overline{(a_2 \oplus b_2)} \bar{a}_1 b_1 + \overline{(a_3 \oplus b_3)} \overline{(a_2 \oplus b_2)} \overline{(a_1 \oplus b_1)} \bar{a}_0 b_0$$

$$(A = B) = \overline{(a_3 \oplus b_3)} \overline{(a_2 \oplus b_2)} \overline{(a_1 \oplus b_1)} \overline{(a_0 \oplus b_0)}$$

$$(A > B) = \overline{(A < B)} \overline{(A = B)}$$

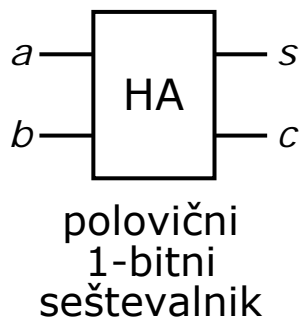
4-bitni primerjalnik velikosti DM74LS85 (Natl. Semiconductor)

Kombinacijska vezja

Seštevalniki

- n -bitni seštevalnik (*angl. **adder***) ima dva n -bitna vhoda, na katera privedemo binarna zapisa dveh n -bitnih števil, na izhodu pa dobimo binarni zapis njune vsote in podatek, ali je pri seštetju prišlo do prenosa z najvišjega bita
- z 1-bitnim **polovičnim seštevalnikom** (*angl. **half adder, HA***) dobimo 1-bitno vsoto (s) in podatek o prenosu na višji bit (c)

a	b	c	s
0	0	0	0
0	1	0	1
1	0	0	1
1	1	1	0

$$c = ab$$

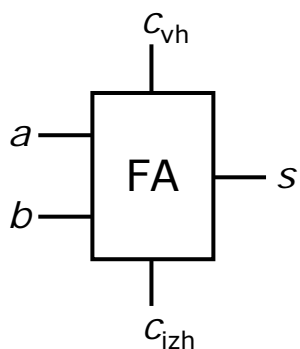
$$s = a \oplus b$$

Kombinacijska vezja

Seštevalniki

- 1-bitni **polni seštevalnik** (angl. **full adder, FA**) upošteva še morebitni prenos z nižjega bita (c_{vh})
- s kaskadno vezavo FA dobimo n -bitni **serijski (zaporedni) seštevalnik** (angl. **ripple adder**)

polni 1-bitni seštevalnik

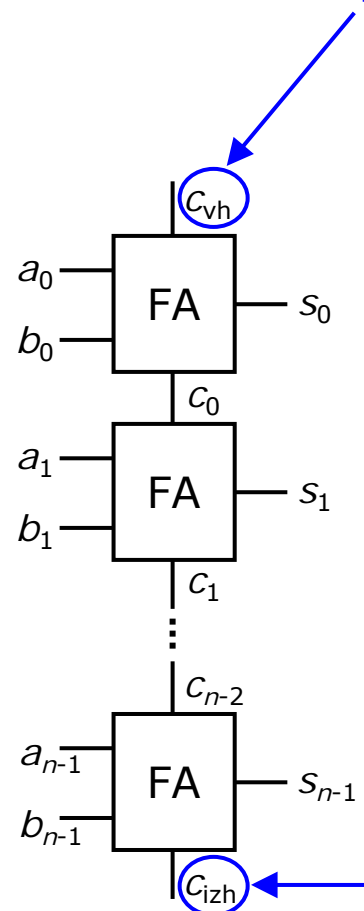
a	b	c_{vh}	c_{izh}	s
0	0	0	0	0
0	0	1	0	1
0	1	0	0	1
0	1	1	1	0
1	0	0	0	1
1	0	1	1	0
1	1	0	1	0
1	1	1	1	1

$$c_{izh} = ab + (a \oplus b)c_{vh}$$
$$s = a \oplus b \oplus c_{vh}$$

$$c_i = a_i b_i + (a_i \oplus b_i)c_{i-1}$$
$$s_i = a_i \oplus b_i \oplus c_{i-1}$$

enačbe in zgradba n -bitnega serijskega seštevalnika

vhod za prenos pri prvem FA v kaskadi in izhod za prenos pri zadnjem omogočata združevanje takšnih seštevalnikov v večje

Kombinacijska vezja

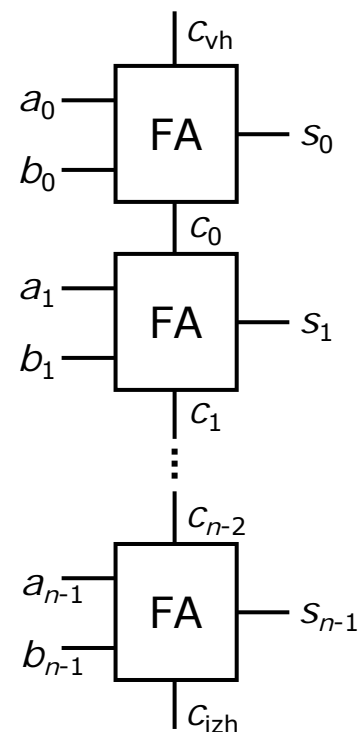
Seštevalniki

- v serijskem seštevalniku za izračun s_1 in c_1 potrebujemo s_0 in c_0 , za izračun s_2 in c_2 potrebujemo s_1 in c_1 , ...,
- ker ima odziv vsakega FA zakasnitev, se pravilne vrednosti s_0, s_1, \dots, s_{n-1} ne pojavijo naenkrat, temveč druga za drugo
- celotni zakasnilni čas serijskega seštevalnika je tako odvisen od njegove velikosti (t.j. od n)

$$c_i = a_i b_i + (a_i \oplus b_i) c_{i-1}$$

$$s_i = a_i \oplus b_i \oplus c_{i-1}$$

enačbe in zgradba
 n -bitnega serijskega
seštevalnika

Kombinacijska vezja

Seštevalniki

- **paralelni (vzporedni) seštevalnik** (angl. **carry look-ahead adder**) vse prenose izračuna samo iz vhodnih podatkov:

označimo $c_{\text{vh}} = c_{-1}$, $G_i = a_i b_i$ in $P_i = a_i \oplus b_i$; tedaj je

$$c_0 = G_0 + c_{-1} P_0$$

$$c_1 = G_1 + c_0 P_1 = G_1 + G_0 P_1 + c_{-1} P_0 P_1$$

$$c_2 = G_2 + c_1 P_2 = G_2 + G_1 P_2 + G_0 P_1 P_2 + c_{-1} P_0 P_1 P_2$$

\vdots

$$c_k = G_k + \sum_{j=0}^{k-1} \left(G_j \prod_{i=j+1}^k P_i \right) + c_{-1} \prod_{i=0}^k P_i$$

\vdots

$$s_0 = P_0 \oplus c_{-1}$$

$$s_1 = P_1 \oplus c_0$$

$$s_2 = P_2 \oplus c_1$$

\vdots

$$s_k = P_k \oplus c_{k-1}$$

\vdots

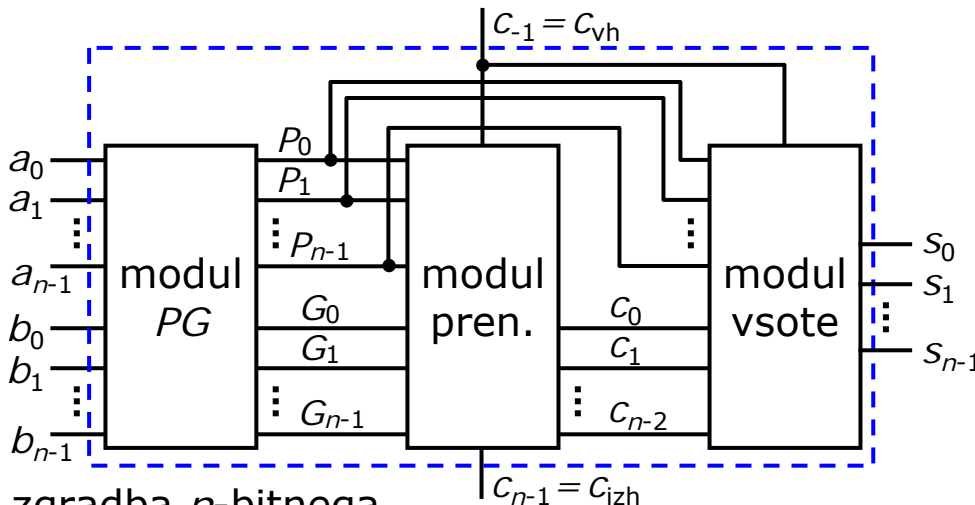
Kombinacijska vezja

Seštevalniki

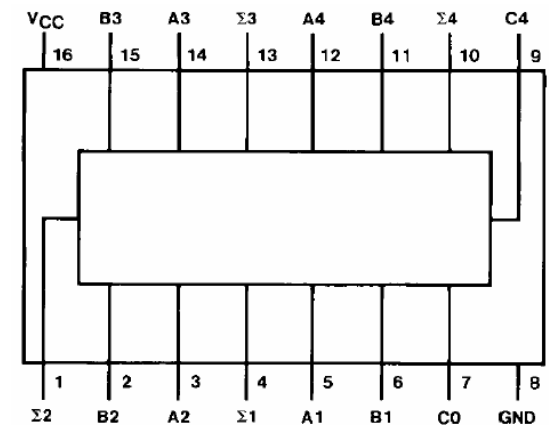
- paralelni seštevalnik tako zgradimo iz treh delov:
 - **modul PG** določi vse P_i in G_i
 - **modul prenosov** določi vse c_i
 - **modul vsote** določi vse s_i

$$C_k = G_k + \sum_{j=0}^{k-1} \left(G_j \prod_{i=j+1}^k P_i \right) + c_{-1} \prod_{i=0}^k P_i$$

$$S_k = P_k \oplus C_{k-1}$$

zgradba n -bitnega
paralelnega seštevalnika

4-bitni paralelni seštevalnik
DM74LS283 (Fairchild)

Kombinacijska vezja

Seštevalniki

- za odštevanje uporabimo binarni zapis števil s predznakom: najpomembnejši bit predstavlja predznak (1-negativno, 0-pozitivno), število $-a$ pa je **dvojiški komplement** števila a , ki ga dobimo tako, da v binarnem zapisu števila a zamenjamo vse enice z ničlami in obratno, nato pa rezultatu prištejemo 1
- na ta način z n biti lahko zapišemo števila od $-2^{n-1}+1$ do $2^{n-1}-1$

-3	-2	-1	0	1	2	3
101	110	111	000	001	010	011

3-bitni zapis števil s predznakom

-7	-6	-5	-4	-3	-2	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
1001	1010	1011	1100	1101	1110	1111	0000	0001	0010	0011	0100	0101	0110	0111

4-bitni zapis števil s predznakom

Kombinacijska vezja

Seštevalniki

- razliko $(b - a)$ izračunamo tako, da številu b prištejemo dvojiški komplement a , morebitni prenos z najvišjega bita pa zanemarimo
- izračun razlik $(7 - 3)$ ter $(2 - 3)$ v 4-bitnem zapisu:

0111	(= +7)	0010	(= +2)
<u>+1101</u>	(= -3)	<u>+1101</u>	(= -3)
10100		01111	
↓		↓	
0100	(= +4)	1111	(= -1)

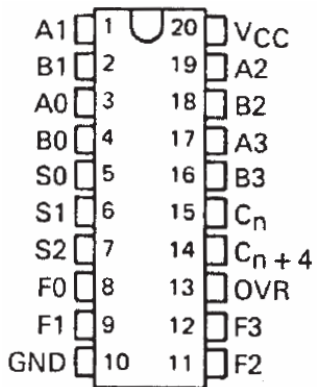
- če imata a in b enaka predznaka in sta znotraj območja izbranega n -bitnega zapisa, je opisani izračun razlike vselej pravilen
- v bolj splošnem primeru, ko imata a in b različna predznaka, pa lahko pride do preliva, t.j. dejanska vrednost $(b - a)$ preseže območje n -bitnega zapisa, dobljeni rezultat pa je zato napačen

Kombinacijska vezja

Aritmetično-logična enota (ALU)

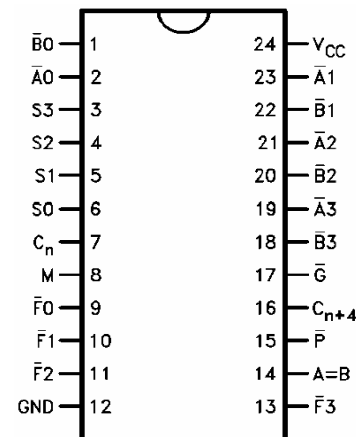
- aritmetično-logična enota (*angl. arithmetic logic unit, ALU*) je večnamensko vezje, ki izvaja logične in aritmetične operacije
- na podatkovne vhode dovedemo Booleove spremenljivke ali binarni zapis števil, z izbirnimi vhodi pa določimo operacijo, ki bo izvedena

4-bitna 8-operacijska
ALU SN74LS382-N
(Texas Instruments)

S_2	S_1	S_0	izhod
0	0	0	0
0	0	1	B minus A
0	1	0	A minus B
0	1	1	A plus B
1	0	0	$A \oplus B$
1	0	1	$A + B$
1	1	0	$A \cdot B$
1	1	1	1

seznam operacij
SN74LS382-N

4-bitna 32-operacijska
ALU 74LS181 (Signetics)